

این متن از سایت دانشنامه حوزوی "ویکی فقه" اخذ شده است.
برای آشنایی و استفاده بیشتر به نشانی www.wikifeqh.ir مراجعه فرمایید.

شَحّ

در فرهنگ قرآنی و روایت دینی دو واژه «بُخْل» و «شَحّ» به کار رفته است که گرچه هر دو بار منفی دارند و نشاندهنده روحیه پست و روش ناهنجار اجتماعی برخی از انسان‌ها به شمار می‌روند، اما بین آن دو تفاوت اندکی نیز وجود دارد. بخل عبارت است از خسیس بودن و خرج نکردن در جایی که باید خرج کرد و ندادن آنچه را که باید داد؛ اما شَحّ به بخل شدید همراه با **حرص** و طمع معنا شده است. به عبارتی، شَحّ همان بخل آزمندانه است.

فهرست مندرجات

- ۱ - معنای شَحّ
- ۲ - معنای شَحّ در روایت
- ۳ - فرق شَحّ و بخل
- ۴ - بانویس
- ۵ - منبع

معنای شَحّ

«شَحّ»، به معنای بخل شدید و بازداشتن همراه با حرص، تفسیر شده است، چنان که **این فارس** می‌گوید: الشين وَ الحاء، الأصل فيه المنع، ثُمَّ يَكُونُ مَنعاً مَعَ حِرْصٍ. مِنْ ذَلِكَ الشَّحُّ وَ هُوَ الْبُخْلُ مَعَ حِرْصٍ.

[۱] **این فارس**، احمد، معجم مقاییس اللغة، ج ۳، ص ۱۷۸، ماده «بخل». شين و حا (شَحّ): اصل در این واژه، بازداشتن است، و بعدها در بازداشتن همراه با **حرص**، به کار برده شده است. از همین روست که شَحّ، همان بخل آزمندانه است.

- نیز **راغب** می‌گوید: الشَّحُّ بُخْلٌ مَعَ حِرْصٍ، وَ ذَلِكَ فِيمَا كُنَّ عَادَةً. [۲] **راغب اصفهانی**، حسین بن محمد، مفردات الفاظ القرآن، ص ۴۴۶، ماده «بخل». شَحّ، بخل همراه با حرص است، و این، در جایی است که **عادت** شده باشد. **این اثیر** نیز می‌گوید: الشَّحُّ: اشْدُّ الْبُخْلِ، وَ هُوَ الْبُلْغُ فِي الْمَنعِ مِنَ الْبُخْلِ. [۳] **این اثیر**، مبارک بن محمد، النهایة فی غریب الحديث و الاثر، ج ۲، ص ۴۴۸، ماده «بخل». شَحّ، بخل شدید است و در خودداری [از بخشیدن]، رساتر از **بخل** است. **شیخ طوسی** و **علامه طبرسی**، اصل و حقیقت «بخل» را دشواری در بخشش دانسته [۴] **طوسی**، محمد بن حسن، التبیان فی تفسیر القرآن، ج ۳، ص ۱۹۶. [۵] **طبرسی**، فضل بن حسن، مجمع البیان، ج ۳، ص ۷۳. و شَحّ را نیز مانند آن می‌دانند. [۶] **طوسی**، محمد بن حسن، التبیان فی تفسیر القرآن، ج ۳، ص ۱۹۶. [۷] **طبرسی**، فضل بن حسن، مجمع البیان، ج ۳، ص ۷۳.

معنای شَحّ در روایت

در حدیثی می‌خوانیم که **امام صادق (علیه‌السلام)** به یکی از یاران خود فرمود: «أَتَدْرِي مَا الشَّحِيحُ، أَيَا مِي دَانِي «شَحِيح» كَيْسَتْ؟ او در جواب عرض کرد: «هُوَ الْبَخِيلُ» منظور بخیل است. امام فرمود: «الشَّحُّ أَشَدُّ مِنَ الْبُخْلِ، إِنَّ الْبَخِيلَ يَبْخُلُ بِمَا فِي يَدِهِ وَ الشَّحِيحُ يَشْحُ بِمَا فِي آيْدِي النَّاسِ وَ عَلَى مَا فِي يَدِهِ حَتَّى لَا يَبْرِي فِي آيْدِي النَّاسِ شَيْئاً إِلَّا تَمَنَّ أَنْ يَكُونَ لَهُ بِالْجِلِّ وَ الْحَرَامِ وَ لَا يَتَّقَهُ بِمَا رَزَقَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ».

- [۸] **محمد بن زین‌العابدین**، محمد، میزان الحکمه، ج ۲، ص ۱۴۱۶. [۹] **مکارم شیرازی**، ناصر و دیگران، تفسیر نمونه، ج ۲۳، ص ۵۲۰.

«شَحّ (و تنگچشمی) از بخل (و فشردهدستی) شدیدتر است، بخیل کسی است که به آنچه خود دارد بخل می‌ورزد، اما (شَحیح) و تنگچشم هم به **میل** مردم و هم به مال خودش بخل

می‌ورزد.

تا جایی که هرچه دست مردم می‌بیند آرزو می‌کند که، به **حلال** یا **حرام** از آن او باشد، از آنچه خدا روزیش کرده نه سیر می‌شود و نه **سود** می‌برد»

از امام حسن مجتبی (علیه‌السلام) پرسیده شد معنای (شُح) چیست؟
فرمود: «آنچه را در دست خود بینی مایه شرف پنداری و آنچه را **انفاق** کنی تلف شده بشماری.»
۱۱۱ این شعبه حرانی، حسن، تحف العقول، بیروت، ص ۲۲۵.

امام علی (علیه‌السلام) فرمود:

«إِيَّاكَ وَ الشُّحَّ فَإِنَّهُ جَلْبَابُ الْمَسْكِنَةِ وَ زَمَامٌ يَقَادُ بِهِ إِلَى كُلِّ دَنَاءَةٍ»

۱۱۱ تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد، غرر الحکم، چاپ دانشگاه، ج ۱، ص ۱۶۷.

از تنگچشمی و بخل پرهیز، زیرا این صفت آدمی را به خواری و **ذلت** می‌کشاند و افساری است که **انسان** را به سوی تمام بدی‌ها و پستی سوق می‌دهد.»

فرق شح و بخل

آنچه از **روایت** استفاده می‌شود، صفت زشت بخل گاهی دائره‌اش محدود است و حوزه وجود خود و خانواده انسلن را فرا می‌گیرد و تیره و تار می‌سازد، و گاهی این صفت بخل با حرص و سیری‌ناپذیری توأم می‌گردد و مرزهای حلال و حرام را درهم می‌شکند و نه تنها خود کار نیک و خوب نمی‌کند، بلکه از کار خوب دیگران و بخشش و عطای آنها نیز رنج می‌برد و در عذاب است.

این‌گونه انسان‌ها در زندانی که با دست خویش ساخته‌اند اسیرند و هیچگاه لذت زندگی و آسایش و آرامش آن را درک و لمس نمی‌کنند.
قرآن راه رستگاری و رهایی و **فلاح** را در دوری‌گزین از این آلودگی می‌داند و می‌فرماید: «وَمَنْ يُوقِ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ»
۱۱۱ حشر/سوره ۵۹، آیه ۱.

و کسانی که **خداوند** آنها را از بخل و حرص نفس خویش باز داشته رستگار اند.»

پانویس

۱. **این فارس**، احمد، معجم مقابیس اللغة، ج ۳، ص ۱۷۸، ماده «بخل».
۲. **راغب اصفهانی**، حسین بن محمد، مفردات الفاظ القرآن، ص ۴۴۶، ماده «بخل».
۳. **ابن اثیر**، مبارک بن محمد، النهاية فی غریب الحديث و الاثر، ج ۲، ص ۴۴۸، ماده «بخل».
۴. **طوسی**، محمد بن حسن، التنبیخ فی تفسیر القرآن، ج ۳، ص ۱۹۶.
۵. **طبرسی**، فضل بن حسن، مجمع البیان، ج ۳، ص ۷۳.
۶. **طوسی**، محمد بن حسن، التنبیخ فی تفسیر القرآن، ج ۳، ص ۱۹۶.
۷. **طبرسی**، فضل بن حسن، مجمع البیان، ج ۲، ص ۷۳.
۸. **محمدی ری‌شهری**، محمد، میزان الحکمه، ج ۲، ص ۱۴۱۶.
۹. **مکارم شیرازی**، ناصر و دیگران، تفسیر نمونه، ج ۲۳، ص ۵۲۰.
۱۰. **این شعبه حرانی**، حسن، تحف العقول، بیروت، ص ۲۲۵.
۱۱. **تمیمی آمدی**، عبدالواحد بن محمد، غرر الحکم، چاپ دانشگاه، ج ۱، ص ۱۶۷.
۱۲. **حشر/سوره ۵۹**، آیه ۱.

منبع

پایگاه حدیث‌نت، برگرفته از مقاله «بخل و شُح»، تاریخ بازبایی ۹۸/۰۱/۱۴.
مجله پاسدار اسلام، اسفند ۱۳۸۶ و فروردین ۱۳۸۷، شماره ۳۱۵ و ۳۱۶.

رده‌های این صفحه: [اخلاق اجتماعی](#) | [اخلاق در اقتصاد](#) | [اخلاق فردی](#) | [اصطلاحات اخلاقی](#) | [زناایل اخلاقی](#)